

MARGARET ATWOOD'UN *PENELOPE* ROMANINDA MİT-YIKIMI VE DİŞİL DİL

Deconstruction of Myth and Feminine Writing in Margaret Atwood's the Penelopiad Novel

Özlem ÖZEN*

Sevilay YAVUZ ÇEŞMECİ**

ÖZ: 1970'li yıllarda İkinci Dalga Fransız Feminizminin önde gelen isimleri Hélène Cixous, Luce Irigaray ve Julia Kristeva dil çözümlemesi, dişil dil ve dişil yazı yöntemleriyle fallus merkezli batı düşüncesini yapısöküme uğratmışlardır. Bu düşünürler, felsefi ve edebi metinlerde dişil seslerin ikinci plana atılmasını eleştirmek için dişil yazı ve dişil eleştiri pratiğini harekete geçirmişlerdir. Bu çalışmada, Margaret Atwood'un *Odyseia Destanı*'ndan yola çıkarak yeniden yazdığı *Penelope* mitinin Jacques Derrida'nın da fikirlerinden yararlanılarak dişil yazı okuması yapılacaktır. Derrida, fallus'un aşkın gösterilen olmasına ve dil hâkimiyetine *différance* (ayırım) ve *deconstruction* (yapısöküm) kavramları ile karşı çıkar. Geliştirdiği bu stratejilerle, ilkinin ikincisi üzerinde üstün kılarak kendi "öteki"sini yaratmaya iten ikili karşıtlıkların yapısını bozarak, bu karşıtlıkların kaynağı olan "sözmerkezcilik" ve "fallus-merkezcilik" düşüncelerini kökten sarsmaya girişir. Bu doğrultuda, "öteki"nin dışlanmasına izin vermeyecek yeni bir dil yaratmayı hedefleyen Derrida, aynı zamanda kadının "özne" konumuna getirilmesiyle ilgili fikirleriyle de feminist kuram ve metodolojiyi beslemiştir. Post-yapısalcı feministler de Derrida ile benzer sorunsal üzerinde dururlar.

Hélène Cixous eril dil ile kuşatılmış batı felsefesini yerinden oynatacak bir dişil yazı pratiği geliştirmiştir. Bu yazı pratiği, erkek ve dişi karşıtlıklarının dil tarafından nasıl üretildiğini, kadının olumsuz ya da tamamlayıcı bir terim haline nasıl geldiğini sorgulamayı amaçlar. Cixous, kadınların, erkeklerin hegemonik sözcüklerle kurdukları dünyanın dışına çıkmak için kendilerini yazma mücadelesi vermelerini ister. Kadın, eril söylemin ötesine geçebilmek için kendi vücudunu ve cinselliğini anlatmalıdır. Çalışmanın amacı, *Penelope* romanını kadın/erkek, ben/öteki gibi ikili karşıtlıklar, cinsiyet meseleleri ve dişil yazı üzerinden yapısöküm okumasıyla incelemektir. Derrida'nın düşünceleriyle ortaya çıkan ve feminist

* Doç. Dr., Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Karşılaştırmalı Edebiyat Bölümü, Meşelik Kampüsü, Meşelik/Eskişehir, ozlemganozen@gmail.com, ORCID: 0000-0003-2163-8823

** Doktora Öğrencisi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Karşılaştırmalı Edebiyat Bölümü, Meşelik Kampüsü, Meşelik/Eskişehir, yavuzsevilay@gmail.com, ORCID: 0000-0001-7965-3992

Geliş Tarihi / Received: 25.10.2019

Kabul Tarihi / Accepted: 16.05.2020

Yayın Tarihi / Published: 14.07.2020

düşünürler ile değişen ve dönüşen dişil yazının Atwood tarafından nasıl kusursuzca mit yıkımında kullanıldığının cevabı aranacaktır.

Anahtar Kelimeler: Hélène Cixous, Margaret Atwood, Penelope, Yapısöküm, Dişil Yazı

ABSTRACT: In the 1970s Hélène Cixous, Luce Irigaray ve Julia Kristeva, the leading names of the Second Wave French Feminism, deconstructed the phallus-centered western thought with the methods of language analysis, feminine language and feminine writing. These philosophers, developed the practice of feminine writing and feminine critique to criticize the negligence of female voices in philosophical and literary texts. In this study, the Penelope myth, rewritten by Margaret Atwood from *Odyssea*, will be read by using the ideas of Jacques Derrida. Derrida opposes the phallus and language dominance by the concepts of *différance* and deconstruction. With these strategies, he attempted to shake the ideas of "logocentrism" and "phallogocentrism" that are the sources of binary oppositions, pushing the former over the latter to create its own "other". In this respect, Derrida, aiming to create a new language that will not allow the exclusion of the "other", raised also feminist theory and methodology with his ideas about woman's position as a subject. Post-structuralist feminists place the emphasis on a similar problem with Derrida.

Hélène Cixous developed a feminine writing practice that would deconstruct western philosophy surrounded by masculine language. This writing practice aims to question how male and female oppositions are produced by language and how woman become a negative or complementary term. Cixous desires that women should struggle to write themselves so that they can go out of the hegemonic world of men. In order to go beyond masculine discourse, a woman must write her own body and sexuality. The aim of the study is to analyze The *Penelopiad* novel by deconstructing dichotomies such as male/female, self/other, gender issues and feminine writing. It will be answered how Atwood used perfectly the deconstruction of myth in feminine writing that emerged from Derrida's thoughts and changed and transformed with feminist thinkers.

Keywords: Hélène Cixous, Margaret Atwood, Penelope, Deconstruction, Feminine Writing

Giriş

Fransa'da 1960'larda yapısalcılığın hâkim olduğu bir dönemde, Derrida, dil ve yapı hâkimiyetine *différance* (ayırım) ve *deconstruction* (yapısöküm) kavramları ile karşı çıkar. Geliştirdiği bu stratejilerle, ilkinin ikincisi üzerinde üstün kılarak kendi "öteki"sini yaratmaya iten ikili karşıtlıkların yapısını bozarak, bu karşıtlıkların kaynağı olan "sözmerkezcilik" ve "fallus-merkezcilik" düşüncelerini kökten sarsmaya girişir. Bu doğrultuda, "öteki"nin dışlanmasına izin vermeyecek yeni bir dil yaratmayı amaçlayan Derrida, kadının "özne" olarak konumlanmasıyla ilgili düşünceleriyle feminist kuram ve yöntem de katkı sağlamıştır. Post-yapısalcı feministler sembolik düzenin fallus-merkezci yapısını yıkmak, kadın kimliği, kadın dili ve yazını kurmak, kadının nesne konumundan özne konumuna geçmesini sağlamak için çabalamışlardır. Bu süreçte de Derrida'nın fikirleri yardımıyla metinleri derinlemesine irdeleyerek sözmerkezciliği, ses merkezciliği ve ikili karşıtlıkların hiyerarşik yapısını yapısöküme uğratmayı, metinlerde dişil

düşünceyi ve dışıl yazıyı ön plana çıkarmayı kendilerine amaç edinmişlerdir. Metnin dışına itilen şeyin – “kadın”ın – ancak metne dâhil edildiğinde metnin asıl anlamının ortaya çıkacağı fikrini savunmuşlardır. Dolayısıyla, yapısöküme uğrattıkları özneyi yeniden kurgulayıp, onu yeni kullanım alanına açmak için çalışmalar yapmışlardır.

İkinci Dalga Fransız Feminizminin önde gelen isimleri Hélène Cixous, Luce Irigaray ve Julia Kristeva, 1970’li yıllarda postmodernizmin yöntemleri olan yapısökümü, dil çözümlemesi ve söylem çözümlemesini kullanarak bugünkü çalışmaları da önemli ölçüde etkileyen çalışmalara imza atmışlardır. Söylemin altındaki kalıpları ve yapıları sorgulayarak kadınların simgesel düzende görünmez olmalarının sabitliğini sağlayan dilin yalnızca bir isimlendirme, etiketleme ve iletişim kurma sistemi değil, her türlü anlam ve kökenin temeli olduğunu ifade ederler.¹ Dilin, iktidarın üretilme sürecinde önemli bir işlevinin olduğunu savunan postyapısalcı feministler, kadınlara özgü yeni bir dil ve yazının ihtiyaç duyulan şey olduğuna dikkat çekerler. Bu bağlamda, postyapısalcı feministler, metnin fallus-merkezci yapısını bozmayı, metindeki boşlukları ortaya çıkarmayı, metinden dışlanan sesleri metne dâhil etmeyi ve yersiz yurtsuz bırakılan dışıl seslere yaşam olanağı sağlamayı amaç edinirler.

Postyapısalcılığın yapısöküm yönteminde, kimliğini diğerini olumsuzlama sayesinde kuran üstün kavram ile bastırılmış kavram önce tersine çevrilir sonrasında da yerinden oynatılır. Bu, baskın olan kavramın bastırılmış olana bağlılığının ortaya çıkarılması ve görünür hale gelmesi demektir. Bu doğrultuda, yapısökümcü bir okuma kültürün doğaya, varlığın yokluğa, erkeğin kadına bizzat kendi kimliklerini kurabilmek için bağımlı olduklarını görünür kılmayı amaçlar.² Yapısöküm yöntemi “Hiyerarşik ve zıtlığa dayalı meşrulaştırma mantığını” eleştirir.³ Derrida gibi Postyapısalcı feministler de kategorilere karşıdırlar ve her iki cinsiyetten birinin bakış açısını temele alan bir yaklaşım tarzını asla kabul etmezler.

Hélène Cixous, Luce Irigaray ve Julia Kristeva, dil üzerine odaklanırlar çünkü dil kadınların yetkilerini ellerinden alan ataerkil bir mekanizmadır. Erkek ve dişi karşıtlıklarının dil tarafından nasıl üretildiğini, kadının olumsuz ya da tamamlayıcı bir terim haline nasıl geldiğini sorgulamayı

¹ Elizabeth Grosz, *Sexual Subversions: Three French Feminists*, Allen & Unwin, Sydney, 1989, s. 39.

² Mahmut Mutman - Meyda Yeğenoğlu, “Sosyal Bilimlerde ve Toplumda Postmodernizm”, *Birikim Dergisi*, S. 33, 1992, s. 43-58.

³ Mary Poovey, “Feminism and Deconstruction”, *Feminist Studies*, C. XIV, S. 1, 1998, s. 51-65.

amaçlayan Cixous, “kadın yazını” (écriture féminine) yaratmaya çalışır. Cixous’un “kadın yazını” kavramına ek olarak Luce Irigaray da “dişil söz” (parlar femme) olarak tanımladığı bir kavram öne sürer. Aynı zamanda, dilin ve öznelerin nasıl cinselleştiğini anlatmak ve erkek egemen dili işlemez hale getirmek için yapısöküm yöntemini kullanırlar. Üç eleştirmen de dil sistemlerinin bölünüp parçalara ayrılabilen iç çelişkiler üzerine kurulu güç sistemleri olduklarına inandıkları için yapısökümcüdürler.⁴ Ayrıca, batı düşüncesinde egemen olan ikili düşünce sistemini sorgulayan bu eleştirmenler, metin içindeki kavramsal ve biçimsel sınırları zorlayarak ve kalıpların dışında yazarak “dişil”e atfedilen özelliklere çalışmalarında yer vermişlerdir.

Dişil yazı manifestosu gözüyle bakılan “Medusa’nın Kahkahası” adlı denemesinde Cixous, kadının özne olarak var olduğunu kanıtlayabilmesi için kendisini yazması gerektiğini ifade eder. Cixous, kadınların, erkeklerin hegemonik sözcüklerle veya düşünülmemiş sözcüklerle kurdukları dünyanın dışına çıkmak için kendilerini yazma mücadelesi vermelerini, düşünülmemeyi yazmalarını ister. Kadın, eril söylemin ötesine geçebilmek için kendi vücudunu ve cinselliğini anlatmalıdır. Dişilin cinselliğinin zengin ve çoksesli olduğunu ifade eden Cixous, dişil libido ve dişil yazının birbiriyle oldukça ilişkili olduklarını anlatır. Bu sebeple, keskin çizgilerle belirlenmiş eril dili yapısöküme uğratmak için kadın, kendi bedenini ve cinselliğini yazarak anlatılmayanı anlatmalı ve sesini duyurmalıdır.

Postyapısalcı yazarlar hiyerarşik yapıyı yıkmayı, birçok büyük yazarı ve yazarın otoritesini tahttan indirerek erkeklerin metinlerini, kadınların metinleriyle değiştirmeyi veya alternatif kanon yaratarak kanona meydan okumayı hedeflerler. Dolayısıyla kadın yazarlar, kanon metinlerdeki sesi bastırılan kadın kahramanları merkeze alarak hikâyeleri yeniden yazmaya başlamışlardır. Bu bağlamda, sorunun kökenine inerek çalışmalar yapmış ve mitolojik eserleri ters yüz ederek yeniden yazmaya başlamışlardır. Saussure’ün dil anlayışını, Derrida’nın yapısöküm tekniğini, Lacan’ın psikanaliz çalışmalarını arkalarına alarak ataerki kültür düzeninde dişil seslere, dişil bedenlere ve en nihayetinde kadın öznelere yer açma mücadelesi vermişlerdir. Bu doğrultuda ise eski metinleri yeniden gözden geçirip, bu metinlerdeki fallus-merkezli dili yıkmak suretiyle kadın seslere öncelik veren feminist revizyonist mit-yazını üretmişlerdir.

---

⁴ Maggie Humm, *Feminist Edebiyat Eleştirisi*, Düz. G. Bakay, Say Yayınları, İstanbul, 2002, s.140.

Bu çalışmada, Jacques Derrida'nın batı dünyasının fallus-merkezli düşüncesini yapısöküme uğratan fikirleri takip edilerek Margaret Atwood'un 2005'te yayımlanan *The Penelopiad* (*Penelope*) adlı eserinin dışıl yazı okuması yapılacaktır. Çalışmanın amacı, *Penelope* romanını kadın/erkek, yazı/söz ve ben/öteki gibi ikili karşıtlıkları, cinsiyet meseleleri ve dışıl yazı üzerinden yapısöküm okumasıyla incelemektir. Derrida'nın düşünceleriyle ortaya çıkan ve feminist düşünürler ile değişen ve dönüşen dışıl yazının Atwood tarafından nasıl kusursuzca mit yıkımında kullanıldığının cevabı aranacaktır.

Margaret Atwood'un *Penelope* Romanı

Kanadalı Yazar, Margaret Eleanor Atwood'un "Canongate Myth Series" adı altında 2005 yılında yayınlanan *Penelope* adlı romanı özgün uyarlamasıyla kült eserler içerisinde yerini almıştır. Atwood, Homeros'un *Odyseia* destanından tanıdığımız Penelope'nin öyküsünü mitoloji ile bağıni koparmadan yeniden yazarak öykünün Penelope'nin ve on iki hizmetçisinin bakış açısından okunmasına olanak tanır. Bu çok katmanlı romanında, anlatıyı Penelope ve on iki hizmetçisine vererek Atwood, hem geleneksel destanlarda söylemsel olarak oluşturulan erkek anlatısını hem de Grek toplumunun hiyerarşik yapısını ve egemen siyasal düzenini yapısöküme uğratar. Kadının nesneleştirilmesi ve susturulması, kadın hizmetkârların köleleştirilmesi, erkek kahramanların övülmesi gibi durumlar ters yüz edilmiştir. Atwood, Homeros'un eserinde cevaplanmadan bırakılan soruları yeniden yazdığı modern eserinde iğneleyici bir dille incelemektedir.

Geçmişten günümüze pek çok yazarın eserine konu olan Sparta kralı Icarus'un kızı, Troyalı güzel Helen'in kuzeni Penelope, Homeros'un destanı *Odyseia*'da, başkahraman Ithaka kralı Odysseus'un akıllı, sağduyulu ve erdemli karısı olarak betimlenir. Helen'in kaçırılmasının ardından çıkan Troya Savaşı'na giden Odysseus, karısı Penelope'yi oğlu Telemachus'la birlikte ardında bırakmıştır. Yirmi yıl sabır ve sadakat ile kocasının dönmesini bekleyen Penelope, Ithaka krallığını tek başına ayakta tutmaya, dikbaşı oğlu Telemachus ve kocasının babası yaşlı Laertes ile ilgilenmeye ve aralarından birini eş olarak seçmesi için ısrar eden yüzü aşkın talibini idare etmeye çalışmıştır. Odysseus'un yokluğunda hane halkı Penelope'nin "diplomatik ve yönetim becerileri" yardımıyla barış içinde yaşar.⁵ Yirmi yılın sonunda sabırlı bekleyişinin karşılığını alan Penelope, kocası Odysseus'a kavuşur. Öldüğüne inanmayarak Odysseus'un yolunu sabırla gözleyen Penelope'nin bu özelliği, yüzyıllar boyu sadakat ve iffetin simgesi

⁵ Hatice Yurttaş, "Reading *The Penelopiad* through Irigaray: Rewriting Female Subjectivity", *Edebiyat Fakültesi Dergisi*, C. XXXIV, S. 1, 2017, s. 212.

olarak işlenmiştir. Adını duyan herkes, onun dokuma tezgâhının başında düşüncelere daldığını, gençliğini ve Odysseus'u hatıralarında canlandırdığını, Odysseus'a duyduğu özlemle iç geçirdiğini hayal eder. Ancak kimse tam ve kesin olarak Penelope'nin gerçekte nasıl bir karakter olduğunu bilemez. Homeros'un destanında Penelope, göze çarpmayan ama aynı zamanda da hakkında pek çok söylenti duyulan önemli bir kadın kahramandır. Edilgen ve uysal görünmesine rağmen zaman kazanma uğruna durmadan rol yapmaktadır. Gündüzleri kocasının ölümünü kabullenmiş, onu unutmış gibi görünen ve kefen dokuyan Penelope, geceleri ağlayarak, onun gelmesi için dua ederek ve dokuduğu kefeni sökerek günlerini geçirmiştir. Penelope'nin bu gizemli ve anlaşılabilir halinin pek çok yazarı etkilemiş olması ve dolayısıyla yıllarca çalışılması ve yeniden yorumlanması elbette şaşırtıcı değildir. Hakkında kesin yargılara sahip olunmayan Penelope'yi, Margaret Atwood da romanında kendine özgü, bambaşka bir pencereden sunmaktadır.

Penelope her birine ayrı başlık verilmiş yirmi dokuz bölümden oluşmaktadır. Margaret Atwood, postmodern romanında birkaç ayrı yazın türünün karışımını üretmiştir: 29 bölümden 19 tanesinde Penelope'nin birinci şahıs anlatısı, aralara serpiştirilmiş 10 bölümde sadakate ihanet ettikleri için Odysseus tarafından asılan 12 hizmetçinin koro dizeleri, 8 bölümde farklı lirik formlar ve 2 bölümde ise tiyatro biçimleri hâkimdir. Atwood anlatıyı çok katmanlı bir yapıya dönüştürmüştür. Epik kahramanlar, bu kısa romanda, çarpıcı özellikleriyle yeniden doğmuşlardır. Homeros'un başkahramanı Odysseus, tıpkı insan ruhunun karanlık yanını simgeleyen Jung'un arketipi gölge gibi Penelope'nin gölgesidir artık çünkü romanda Penelope, Odysseus ile rolleri değiştirmiş bir hilebazdır. Destanda Odysseus, cin fikirli oluşu, zekâsı, cesareti, etkili ve ikna edici konuşma kabiliyeti ile bilinen ve göklere çıkarılan bir kahramandır. Pratik zekâlı olduğundan "Kurnaz Odysseus" diye anılır. Hem görünüş hem de ses konusunda kılık değiştirme uzmanıdır. Bu yüzden de hilebaz bir figür olarak nitelendirilmiştir. Onun yokluğunda ise bu rolü Penelope üstlenmiştir. Romanda Penelope, Odysseus ve kendisinin "eskiden beri usta ve utanmaz yalancılar"⁶ olduklarını doğrulamaktadır. Aslında, romanda birden fazla Penelope ile karşılaşmaktadır. Bazı yerlerde Homeros'un yazdığı destan doğrulanırken bazı yerlerde yalanlanır. Atwood'un bu stratejiyi kullanmaktaki amacının cinsiyet rollerini sarsmak ve eleştirmek olduğu romanda açıkça görülmektedir.

---

⁶ Margaret Atwood, *Penelope*, Çev. Dilek Şendil, Alfa Yayınları, İstanbul, 2017, s. 142.

Penelope'nin kadınlığa dair değişmeyen rolü doğrudan ve dolaylı olarak feminizm ve feminist teoriler aracılığıyla son yirmi yıldır çağdaş yazarlar tarafından eleştirilmektedir. Yeniden yazılan eserlerde, Penelope, ana karakter olmakta ve bununla birlikte kadın öznelliğine ve özerkliğine odaklanılmaktadır. Margaret Atwood'un Penelope'yi merkeze koyarak, ona ve hizmetçilerine ses vererek yeniden yorumladığı eseri de bu çalışmalar arasında yer almaktadır. Bu yeniden yazımda, Penelope dışı özne konumundadır. Yurttaş'ın dışı öznenin üzerine yazdığı makalesinde belirttiği gibi: “*Penelope*'de, bir açıdan, Penelope, Homeros'un hikâyesine kendi gerçeğiyle itiraz ediyor gibi görünebilir, ancak romanın karmaşık yapısını düşündüğümüzde, onun öznelliği, yeniden değerlendirmeye ve yeniden yazmaya açık bir şey olarak ortaya çıkar. Romanın genel planı, Penelope'yi humanist bir özne, yeni bir gerçeklik olarak kurmak değil, erkek kahramanın oluşumunun nasıl kadın cinselliğinin, anaerkil kültürlerin ve alternatif bir tarihin bastırılmasına bağlı olduğunu gözler önüne sererek destan kahramanını istikrarsızlaştırmaktır.”⁷ Homeros'un epik şiirinde Odysseus, kahraman olarak kutlanmış, Penelope sadık eş olarak övülmüş, hizmetçiler ise suçlanmıştır. Bu durum, Penelope'yi kendi hikâyesini ve hizmetçilerinin hikâyelerini anlatmaya itmiştir. Penelope, sözcüklerle dolu torbasının ne çok büyük ne de küçük olduğundan söz eder ve ekler: “Fakat içindeki sözlerin çoğu ünlü kocama ilişkin”⁸ İronik bir şekilde bu sözler onun hayatı boyunca sessiz bırakıldığı ve kocasının hikâyesini yaşamaya hapsedilmesini sembolize eder. Şimdi artık konuşma ve gerçekleri anlatma sırası Penelope'dedir. Kadınlara öğütle başlar anlatısına: “*Beni örnek almayın*, diye haykırmak isterim kulağınızın dibinde”⁹ Akgün, Penelope'nin kadınlara bu şekilde seslenmesini Şehrazat'ın diğer kadınların hayatını kurtarmak için hikâyeler anlatmasıyla ilişkilendirir.¹⁰ Masal anlatma sırasının kendinde olduğunu ve bunu kadınlara borçlu olduğunu vurgulayan Penelope, anlatısı ile ataerkil destana meydan okumayı planlamıştır.

***Penelope* Romanında Revizyonist Mit-Yazımı**

Margaret Atwood'un Yunan mitolojisindeki Penelope'yi yeniden anlattığı eseri bir feminist revizyonist mit-yaratımı örneğidir. Feminist revizyonist mit yazımı, eski metinlerin yeniden okunması ve ataerkil ideolojinin yıkılması yoluyla yeniden yorumlanmasıdır. Kadın yazarların

⁷ H. Yurttaş. *age.*, s. 213.

⁸ M. Atwood, *age.*, s. 12.

⁹ M. Atwood, *age.*, s. 12.

¹⁰ Buket Akgün, “*The Penelopiad*: Dislodging the Myth of Penelope as the Archetype of Faithful and Patient Wife”, *4th International IDEA “Studies in English” Conference Proceedings*, Celal Bayar University, Manisa, 2010, s. 37.

erkeklerle kadınlar arasındaki asimetrik ilişkiyi destekleyen mitleri ve masalları yeniden yazmalarını sağlar. Batı medeniyetinin büyük ve eski metinleri, manipülatif ve fallus-merkezci yapılarıyla çağdaş kadın yazarların eleştirilerine ve yeniden okumalarına maruz kalmıştır. Dolayısıyla, Atwood'un *Penelope*'si, Derrida'nın da karşı çıktığı ikili karşıtlıklar, logosantrik ve fallosantrik terimleriyle bağlantılı olarak okunabilir. *Odyssey*'in bir uzantısı olarak Atwood'un romanı, cinsiyeti, erkekler tarafından oluşturulan erkeklik ve dişiliğe dair düzmece mitleri altüst etme aracı olarak kullanır. Romanda Penelope ve on iki hizmetçinin anlatıları, tıpkı romanın kendisi gibi, fallosantrik erkek söylemini, yineleyerek, yeniden yazarak ve yeniden yorumlayarak altüst edilebileceğini kanıtlamaktadır.¹¹ *Odysseia* destanı ile *Penelope* karşılaştırıldığında destanın anlatısının otoriter olduğu söylenebilir. Destanın başlığından itibaren anlatının merkezinde Odysseus ve onun kahramanlıkları yer alır. Destan, 9-12. bölümler hariç her şeyi bilen üçüncü şahıs anlatıcı tarafından anlatılır. Anlatıcı, Troya Savaşı'ndan dönen Odysseus'un eve dönüş yolunda başından geçen maceraları ve onun kahramanlıklarını anlatır. 9-12. bölümlerde Odysseus, diğer kahramanların düşünceleri ve hisleri hakkında özgürce çıkarımlar yapar. Diğer yandan ise karısı Penelope sessiz, uslu, edilgen ve sadık bir eş olarak betimlenmiştir. Destan tek taraflı anlatıldığı için anlatım nesnel değildir, bazı tutarsızlıklar vardır ve okuyucunun hikâyede "öteki"ni bilmesine izin vermez. Atwood, destanı yapışöküme uğratmaya romanına *Penelope (The Penelopiad)* adını vererek başlar. Romanın başlığı Yunan modelinin yıkıldığına işaret eder çünkü erkek kahramanın adı yerine kadın kahramanın adını tercih eder. Ayrıca, basitçe *Penelope* demek yerine -iad eki ekleyerek *The Penelopiad* olur romanın adı. *Odysseia*'nın anlatımını bozup onu tekrar ilmek ilmek örmek için ikili karşıtlıkları- erkek/kadın, akıl/duygu, iyi/kötü- tersine çevirmekle işe başlar. Bilindiği gibi, Derrida'ya göre, Batı düşüncesi ilk kavramın daima ikinciden üstün olduğu ikili karşıtlıklara dayanmaktadır. Bu karşıtlıklardan erkek / kadın karşıtlığında da erkek daima kadından üstün görülendir. Bu karşıtlığı bozmak için bu defa kadın erkeğin yerine yerleştirilerek geleneksel ikili karşıtlıklar tersine çevrilmiştir. Atwood da romanına *Penelope (The Penelopiad)* adını vererek karşıtlıkları tersine çevirmeye ve Odysseus'un "sadık" karısı Penelope'yi hikâyenin merkezine yerleştirerek romanın kadının bakış açısından okunmasına imkân tanır. Romanın adıyla birlikte aynı zamanda anlatıcılığı da değiştirmektedir. Artık anlatıcı birinci tekil şahıstır ve hikâye Penelope'nin

¹¹ Buket Akgün, "Spinning a Thread of One's Own from Homer to Atwood", *Brill's Companion to Prequels, Sequels, and Retellings of Classical Epic*, Ed. Robert Simms, Leiden; Boston, 2018, s. 206-223.

kendi ağzından anlatılır. Atwood'un Penelope'si artık hikâyenin nesnesi değil öznesi ve anlatıcısıdır: "Artık masal anlatma sırası bende. [...] Kendi ipliğimi öreceğim" der.¹² Penelope'nin hikâye anlatımı iplik eğirme ile ilişkilendirilebilir. Akgün'ün makalesinde belirttiği üzere Penelope'nin "adı etimolojik olarak muhtemelen "bobin üzerindeki bir iplik" anlamına gelen Yunanca kelime *pene* ile ilişkili olan Yunanca *Penelopeia* kelimesinden türetilmiştir"¹³ Sadece dokuduğu kefenin değil adının da iplik örme ve hikâye anlatma ile ilişkisi vardır. Roland Barthes'ın metin ve üretimi ile ilgili görüşlerine göre metnin kendisi bir kumaş veya dokunmuş bir örgüdür, metni üretmek ise sözcüklerle kumaşın eğrilmesi ve dokunmasıdır.¹⁴ Dolayısıyla, Penelope'nin kayınpederi için gündüzleri kefen dokuması ve geceleri kefeni sökmesi sözcükleri tekrar tekrar örerken hikâye anlatmasına benzetilebilir. Bu, Penelope'nin hem kefen dokuma hem de hikâye anlatımı yoluyla ataerkil kültürle nasıl mücadele ettiğini sembolize eder. Penelope'nin amacı kendi söylemini yaratmak ve kendi kaderini yazmaktır. Bu sebeple, Penelope'nin anlatısı özgün hikâyeye meydan okumaktadır. Yeniden üretilen metinde, Odysseus'un asırlardır anlatılan kahramanlıkları yerini Penelope'nin gizemli ama aynı zamanda azimli hayatına bırakır. Hikâyesini Hades'ten anlatan Penelope, ölmüş olduğu için artık çok cesurdur, gerçekleri olduğu gibi anlatmaya karardır. O, kadınları ataerkil toplumun ellerinde önemsiz arketiplere indirgenmekten kurtarmak için hikâyesini anlatmaktadır.¹⁵

Atwood'un romanında yaptığı bir başka değişiklik ise anlatı biçimini değiştirmesidir. *Odysseia* destanının nazım biçiminden ziyade *Penelope*'yi nesir biçiminde yazar, ancak Antik Yunan'daki gibi koro işlevi gören hizmetçilerin bölümlerinde anlatı biçimi olarak şiiri de tercih etmiştir. Aslında, Atwood'un *Odysseia* okuması düzyazı ile on iki hizmetçinin sesini duyuran diğer yazı türleri arasında geçiş yapar. Homeros'un şiirinde sesi olmayan ve alt sosyal sınıfa ait hizmetçilerin sesleri farklı anlatı biçimleriyle duyulur. On iki hizmetçi, "Penelope'nin birinci şahıs anlatımına idilden, halk şarkısına, şiire ve Klasik Yunan korosunun işlevini yerine getiren şarkılara kadar çeşitli edebi türlerle müdahale ederek"¹⁶ klasik destan anlatımından metni uzaklaştırırlar. Ayrıca, Atwood, *Odyssey* destanının yeniden üretimini Odysseus'un duruşmasındaki video kaydı ve hizmetçiler tarafından verilen bir antropoloji dersiyle birleştirir. Anlatımı idillerden derslere kadar çeşitli

¹² M. Atwood, *age.*, s. 13.

¹³ B. Akgün, *age.*, s. 37.

¹⁴ Roland Barthes, *The Pleasure of the Text*, Trans. Richard Miller, New York, 1975, s. 64.

¹⁵ B. Akgün, *age.*, s. 37.

¹⁶ H. Yurtaş, *age.*, s. 206.

türlerden oluşan romanın bu yapısı, cinsiyet farklılığı ve cinsiyet baskısının üslupta yer aldığını gösterir. Bu iki anlatım tekniği, sessiz karakterlere özne konumu sağlamıştır ve kadın yazarların *Penelope* romanındaki gibi bu tür anlatım tekniklerini kullanmaları, özneliğin cinsiyete göre kavramsallaştırılma paradigmasını değiştirerek cinsiyet, tür ve dili bir araya getirmektedir.¹⁷ Çeşitli anlatı biçimlerini kullanarak Atwood, epik şiirin biçimine müdahale etmiştir. Hem Penelope'nin hem de hizmetçilerin anlatılarında, hizmetçilerin Penelope ve Odysseus'un yaptığı adaletsizliğin kurbanları oldukları açıkça görülmektedir. Hem köle olarak toplumsal baskıya hem de ataerkil bir toplumda cinsiyet baskısına maruz kalan hizmetçiler, elde ettikleri anlatı sesiyle güçlenir ve böylece 3000 yıl sonra bile adalet arayabilirler. Suzuki'nin deyişiyle Atwood, hizmetçileri "Sadece ataerki ve egemen sınıf uğruna feda edilen sessiz kurbanlar olarak değil aynı zamanda kelimenin tam anlamıyla Odysseus'u mahkemede yargılayan güçlü satiristler olarak yeniden tasarlamıştır"¹⁸ Hikâyenin ironik olan kısmı ise 21. yüzyılda mahkemede yargılanan suçun tam olarak hizmetçilerin talipler tarafından tecavüze uğraması ve asılmaları değil Odysseus'un izni olmadan cinsel ilişkide bulunmalarıdır:

*"Yargıç: "Bu kızlar ipe asılmayı hak edecek ne yaptılar?
Savunma Avukatı: İzinsiz cinsel ilişkide bulundular."¹⁹*

Sonrasında Penelope'ye söz verildiğinde o da aynısını tekrarlar: "Hizmetçilerin çoğunun ırzına geçildi, ... içler acısı olsa da saray yaşamının yaygın görülen bir özelliği bu. Odysseus'un aklındaki, onların aleyhine dönmesine neden olan tecavüze uğramaları değildi. İzinsiz tecavüz edilmeleriydi".²⁰ Bunun üzerine yargıç gevrek gevrek gülerken şöyle cevap verir: "Af edersiniz, Bayan, ama tecavüzün anlamı bu değil mi zaten? İzinsiz yapılması".²¹ Atwood, kadınlara gösterilen adaletsizliği, hizmetçilerin sesiyle eleştirmeye çalışmaktadır. Böylece, okurlar, Homeros'un erkek kahramanlarının zulmünü ve toplumdaki cinsiyet eşitsizliğini fark ederler. Hizmetçilerin kolektif sesi sayesinde yaşamları boyunca ne kadar acı çektikleri mesajı verilir:

"Bizler iç çekildiğinde kullanılan hayvan yavrularıydık

¹⁷ H. Yurttaş, *age.*, s. 206.

¹⁸ Mihoko Suzuki, "Rewriting the Odyssey in the Twenty-First Century: Mary Zimmerman's Odyssey and Margaret Atwood's Penelopiad", *College Literature*, C. XXXIV, S. 2, 2007, s. 265.

¹⁹ M. Atwood, *age.*, s.155.

²⁰ M. Atwood, *age.*, s. 148.

²¹ M. Atwood, *age.*, s. 148.

Bizi satar, kuyuda boğar, deęiő tokuő yapar, kullanır, iőleri bitince atarlardı

...
*Haklı olarak onun malıydık*²²

Roman, farklı bakış açılarına ses vermesi bakımından tek ve evrensel olarak üzerinde anlaőmaya varılmıő bir hakikatin olmadığı mesajını vermektedir. Atwood'un amacı, Penelope mitini ve Homeros'un bize sunduğu diğer karakterleri adalet ve cinsiyet meseleleriyle detaylandırarak yeniden yazmaktır. Atwood, anlatısında Penelope ve hizmetçilerine ses vererek destansı erkek anlatısını yıkmakla kalmaz aynı zamanda Yunan toplumunu yapılandıran güç iliőkilerini de yıkmaktadır. Toplumsal cinsiyet, erkek kahramanların yüceltilmesi, geleneksel mit inançları, kadınların köleleştirilmesi ve susturulması konuları yapıŐkme uğratılarak farklı bakış açılarıyla yeniden yorumlanır. Cinsiyeti inŐa eden söylem ve ikili erkeklik ve kadınlık kategorileri yapıŐkme uğratılarak inŐa edilmiő geleneksel kimlikler de altüst edilebilir.

Hafıza da gerçekle ilişkisi, inŐası ve revizyonist mit-yazımı açısından romanın temelini oluŐturur. Hafızanın ilişkisi Şöyle zetlenebilir: Penelope okuyucuya Hades'ten konuŐur ve amacı günümüz okuyucusuna olayları kendi yorumuyla yeniden anlatmaktır. Dolayısıyla, Penelope, eski hikyeyi bozup, bazı noktalarını yeniden kurgulamaktadır. Bunu yapmak için ise binlerce yıl sonra hl canlı ve temiz olan bir hafızaya güvenmesi gerekmektedir. Kitabın son bölümlerinden birinde açıkladığı gibi, Hades'teki ruhların geçmiŐlerini hafızalardan silmelerini sağlayan unutkanlık sularından asla iememiŐtir. Anlatısının asıl nedeni, yüzyıllardır ismiyle iliŐkilendirilen sadakat algısını deęiŐtirmektir. Yanılmaz hafızasını kullanarak gerçek hikyeyi anlatma ve ataerkil düzende kendi söylemini yaratma özlemi duymaktadır. İlerlemek için ise geriye bakmak zorundadır. Penelope için hafıza, özgürlük anlamına gelir. Böylece, daha önce bilinmeyen detayları hatırlayarak, kendisini hapseden tarihten kurtarıp eski davranıŐlarına yeni anlamlar verebilir. Penelope'nin hafızası artık Odysseus'un hatırasını yirmi yıl boyunca hayatta tutmak, evi ve tahtı korumakla sınırlı değildir; onun hafızası yeni anlamlar kazanır. Penelope, efsanevi bir atmosferde donmuŐ olan karakterlere ıŐık tutarak onları farklı bakış açılarıyla canlandırmaktadır. Bundan böyle, Homeric Őiirde tasvir edilen kahraman Odysseus'un ihtiŐamını canlı tutmak yerine onu tüm hata ve kusurlarıyla hatırlamaya çalışmaktadır. "Kocasının "kaypaklığından, hinoğlu hinliğinden,

---

²² M. Atwood, *age.*, s. 60-61.

kurnazlığından” haberi vardı[r] ama görmezden gelmişti[r]”.²³ Odysseus’un korunmasız ve güçsüz olduğu bir durumu dile getirerek ataerkil düzende erkeği gülünç duruma düşürmektedir: “Kısacık bacaklar, diyordum içimden... Yakışık almıyordu böyle düşünmek – önemsiz ve saçmaydı, gülünecek bir şey”.²⁴ Bu ifade metaforik olarak Penelope’nin gücünü ve kadın olarak varlığını gösterir, çünkü Penelope, Odysseus’un fiziksel kusurlarından bahsederek ataerki tarafından temsil edilen eril ciddiyeti alaycı bir tavırla bozar. Evlendikten sonra Odysseus ile Ithaka’ya gitmek üzere yola çıktıkları vakit babasıyla yaşananları da alaycı bir tavırla okuyucuya anlatır. Babasının arkasından koşup kalması için yalvardığını kendisinin ise sadece peçesini indirerek cevap verdiğini söyler: “Kocamı istediğimi dile getiremeyecek kadar iffetli olduğumu, bu erdemimi anımsatması için heykelimi diktikleri söylenir. [...] Ancak peçemi indirmemin nedeni güldüğümü gizlemektir. Öz kızını denize atmış bir babanın aynı kızının arkasından koşarak “Benimle kal!” diye dil dökmesi gülünesi bir sahneydi.”²⁵ Dilenci kılığında geri dönen Odysseus’un ayaklarını yıkarken Eurykleia, yara izini görür ve sevinçle bir çığlık atar. O sırada, Odysseus kendini ele vereceği için Eurykleia’yı boğazlayacak kadar sinirlenirken Penelope ise hazırladığı oyunun başarısına sevinerek “kıs kıs gül[er].”²⁶ Bununla birlikte, Penelope, Tanrılara karşı isyan eder ve çocukça davranmalarından yakınır: “Olympos’ta aylak aylak dolaşıyorlar, ellerinin altında küplerce şarap, taslar dolusu leziz yiyecekler, yanan kemiklerle yağların kokusunda eğlenirken eline oyuncak diye sakat bir kedi geçirmiş on yaşındaki yaramaz çocuklardan hiç farkları yok.”²⁷ Kendilerini eğlendirecekler diye zar atarak ölümlülerin hayatına müdahale ettikleri için Tanrıları eleştirir. Şimdi bunları açıkça söyleyebilmektedir çünkü ölmüştür ve kaybedecek hiçbir şeyi yoktur: “Artık herkesin ne dediği kimin umrunda? Halkın görüşü ayaklar altında: karanlıklar, yankılar ülkesine gömüldü.”²⁸ Artık ne kocası yiğit bir kahramandır ne de kendisi iyi ve sadık bir eştir. Toplumdaki insanların ne dediğini, kendisinden ne beklediğini de umursamaz. Sadece Odysseus’un kusurlarından değil taliplerin de kusurlarından söz eder. Penelope’ye yaklaşma konusunda “Hiçbiri korkup geri adım atamazdı, yoksa ötekiler onu alaya alır, ödlele damgasını

²³ M. Atwood, *age.*, s. 12.

²⁴ M. Atwood, *age.*, s. 40.

²⁵ M. Atwood, *age.*, s. 48.

²⁶ M. Atwood, *age.*, s. 117.

²⁷ M. Atwood, *age.*, s. 113.

²⁸ M. Atwood, *age.*, s. 13.

yapıştırırlardı.”²⁹ Bu ataerkil baskı ve kuralların erkekleri bir yandan bir arada tutmayı başarırken bir yandan da nasıl baskıladığını göstermektedir. Erkekler her zaman güçlüdür, her zaman beceriklidir algısı ödelek veya beceriksiz algısına dönüşmesin diye talipler korkup geri adım atma gibi şeyler düşünemezdi. Atwood, taliplerin bu özellikleriyle de eril düzen eleştirisi yapmakta, var olan algıyı yapısöküme uğratarak kadın yazınına romanında yer açmaktadır.

Atwood tarafından tasvir edilen Penelope, Homeric epikteki gibi edilgen ve duygularını dile getiremeyen bir kadın değildir. O, şimdi, romanın merkezine yerleşen ve belleği aracılığıyla geçmişini yeniden yazan bir kadın ve kadın imgesini düzeltmeye, olması gerektiği gibi anlatmaya çalışan bir öznedir. Akgün'e göre: “Penelope görünüşte edilgendir, kocasının destandaki savaştan eve dönmesini sabırla bekler, ancak devamında fallus merkezli söylemin yanı sıra cinsiyet rollerini de altüst eder.”³⁰ O artık güvenilir, özverili, düşünceli davranan bir kadından ziyade Helen'e duyduğu güvensizliği ve kıskançlığı açıkça gösteren, Telemachus Eurycleia tarafından şımarık bir çocuk olarak büyütüldüğü için hayal kırıklığına uğrayan, hizmetçiler öldürüldüğü zaman nefret duyan bir kadındır. Yeni Penelope, hatırladığı her olayı eleştirebilen bir kadındır. Adaleti yeniden sağlamak, hikâyenin yeni ve dönüştürülmüş bir versiyonunu yaratmak amacıyla geçmişini hatırlar ve yeniden anlatır. Homeric Penelope'nin edilgen nostaljisi, gerçeği doğrulamaya kararlı bir kadının aktif hafızası ile yer değiştirir.

Penelope Romanında Dişil Yazı

Atwood, yeniden yazdığı romanında destanın eril dilinden uzaklaşarak bir kadın dili yaratmayı amaçlamıştır. Bunun için öncelikli olarak hem Penelope'ye hem de on iki hizmetçisine hikâyenin bilinmeyen taraflarını anlatma fırsatı vererek işe koyulur. Roman, *Odysseia* destanından iki alıntı ile başlar: Biri Penelope'yi anlatır diğeri ise hizmetçilerin asılmasını. Atwood, *Odysseia*'ya ait bu alıntılar ile öyküsünü Penelope ve asılan on iki hizmetçisinin ağzından anlatacağını romanın başından itibaren hissettirir. Atwood'un yorumunda vefakâr ve sadık bir eş özelliklerini koruyan bir Penelope'nin yanı sıra kusurları olan, duyguları olan, etken ve değişken özellikleri olan bir kadın ile karşılaşmaktadır. Margaret Atwood “Penelope'yi bilindik haliyle, eşine sadık ideal bir kadın olarak sunarken kadın üzerindeki toplumsal baskıyı, kadının edilgen hâlini ve idealize edilen

²⁹ M. Atwood, *age.*, s. 91.

³⁰ B. Akgün, *age.*, s. 214.

şeyin yalnızca erkeğe sadakat oluşunu eleştirir”.³¹ Diğer taraftan ise arzularına ket vurmeyen ve arzularını yaşamasını ustalıklı gizleyen bir Penelope ile karşılaşılır. Atwood, bu stratejisi ile bilindik bir mitin yücelttiği ve aşağıladığı değerleri yerle bir etmektedir.

Hélène Cixous, sembolik düzenin egemen olduğu tarih boyunca susturulmuş kadınların seslerini geri almalarına yardımcı olacak ve fallus-merkezli söylemin sınırlayıcı yapılarını ortadan kaldıracak bir dişil yazı önerir. Cixous, Medusa'nın Perseus tarafından başının kesilmesini eril düzenin kadınların sesini ve dilini kesme girişimi olarak yorumlar. Romanda hizmetçilerin asılması da tıpkı Medusa mitinde olduğu gibi kadınların sesini kesme girişimidir. Atwood'un hizmetçilerin asılması olayını olduğu gibi bırakmak yerine kitabına bir mahkeme sahnesi eklemesi ve suçluların yargılanması Cixous'un söz ettiği dişil yazıyı harekete geçirerek kadınlara ses vermek adına önemli bir girişimdir.

Atwood, “Envoi” (Sonsöz) olarak yazdığı son bölümde hizmetçilerin rahatsız edici bir şekilde akılda kalmalarını sağlamak ve onların da sesleri olduğunu göstermek istemektedir. Bunun için, anlamı tamamlayacak kelimeleri ikinci dizeye bırakma ve vurgulama tekniklerini kullanır. Dizeleri, alaycı bir tonda geri yankılanıyormuş gibi ses tekrarlarıyla sunmaktadır:

we had no voice
we had no name
we had no choice
we had one face
one face the same
...
now, we call
to you to you
too wit too woo
too wit too woo
too woo^{32 33}

³¹ Medine Sivri - Sibel Kuşca, “Marguerita Yourcenar'ın “Ateşler”i ve Margaret Atwood'un “Penelopia”sında Mit Yıkımı ve Kadın-Erkek Dikotomisi”. *Vth International Comparative Literature Conference in Turkey, Yerel Bağlımlar Küresel Yakınlıklar*, Mersin Üniversitesi Yayınları, Mersin, 2014, s. 474.

³² Türkçesi: “çıkmazdı sesimiz / adımız yoktu / yoktu hiç seçeneğimiz / bir tek yüzümüz vardı / aynı yüz paylaşırdı ... size sesleniriz / pek cingöz, pek açık göz / pek açık göz, pek cingöz / cingöz / açık göz”. Margaret Atwood, *The Penelopiad*, Canongate Books, Edinburgh, London, 2005, s. 157.

³³ M. Atwood, *age.*, s. 196.

Penelope'nin dili destandaki gibi soylu, Őiirsel ve retorik deĒildir. Hatta Penelope, zaman zaman destanın retorik dilinin gŐlŐnç bir taklidini yapar, ŐvŐcũ epik sifhatlarıyla ve ses tekrarı yapılan ifadelerle alay eder. Burada amaç, eril dili eleştirmek ve kalıpların dışına çıkararak eril dili alaŐaĒı etmektir. ŐrneĒin, Atwood, 28. BŐlŐmũ “AŐk Şarkısı” adıyla lirik bir tũr olarak yazar. BŐlŐm, epik Şiirin diliyle alay etmek için ũnlem iŐaretleriyle başlar ve ũnlem iŐaretleriyle biter: “Hey buraya bak! Bay Hiç Kimse! Bay Adsız! Bay Yalan Ustası!”³⁴ Bununla birlikte, epik kahramanı tasvir ederken: “Bay DũŐũnceli, Bay İyilik, Bay Yargıç!” gibi ironik tanımlar kullanarak eril dil ile alay etmektedir.³⁵ Dahası, Atwood destanın sũslũ, aĒdalı ve ciddi dilini romanının bazı bŐlŐmlerinde argo kelimeler kullanarak yapısŐkũme uĒratmaktadır. ŐrneĒin; birkaç yerde “bitch” kelimesinin kullanıldıĒı gŐrũlmektedir. Hizmetçiler Odysseus'a seslenirken: “Ne kadar tanrıça, kraliçe ve “fahiŐe” (bitch) varsa dũŐũp kalktın onlarla”³⁶ diye sŐylenirler. “Talipler GŐzlerini Karartır” bŐlŐmũnde ise taliplerin, Penelope ve oĒlu için “yaşlı kaltak” (the old bitch), “kũek pi” (little bastard), “onu Őldũresiye becermek” (fuck her to death) gibi ifadeleri kullandıkları gŐrũlmektedir.³⁷

Eski Yunan toplumunda kadınların bir erkek ayrıcalıĒı olan siyasi meselelere katılma hakkı yoktur. Hatta siyasi dũŐmanların birbirlerine hakaret etmek için dũŐman anlamında “kadın” sŐzcũĒũnũ kullanmaları normal karŐılanmaktadır. Sadece siyasi deĒil diĒer alanlarda da kadına ayrımcılık yapılmaktadır. ŐrneĒin, eş seçme hakları yoktur, erkeklerin ayrıcalıĒı olan cinsel zevk arama hakları yoktur. Atwood'un Penelope'si bu anlamda Homeric Penelope'den ayrılmaktadır. Kadın varlıĒını dũzenleyen yasalara kendi olanakları dâhilinde karşı çıkmayı seçer. Taliplerini oyalama Őekli bunun Őrneklelerinden biridir. “Altına sarılı bir et paketi” gibi Odysseus'a gelin edilmesine engel olamamıŐtı ancak Odysseus ile yaŐadıĒı cinsel hayatı pekâlâ konuŐabilirdi: “Odysseus beni elimden tutup yataĒın kenarına oturttu. “Sana anlatılanların hepsini sil aklından,” diye fısıldadı. “Canını yakmayacaĒım ya da çok acı duymayacaksın”.³⁸ “En gũzel zamanlarımız o yatakta geçmiŐti. SeviŐmeyi bitirdikten sonra benimle konuŐmak hoŐuna giderdi Odysseus'un”.³⁹ Penelope, Odysseus'un “iş bittikten sonra sırtını dŐnũp horlayan erkeklerden olmadıĒını” anlayınca

³⁴ M. Atwood, *age.*, s. 155.

³⁵ M. Atwood, *age.*, s. 156.

³⁶ M. Atwood, *age.*, s. 15.

³⁷ M. Atwood, *age.*, s. 90.

³⁸ M. Atwood, *age.*, s. 41-45

³⁹ M. Atwood, *age.*, s. 65

mutlu olur ve zamanla duygularına “sevgi ve tutku” karışır.⁴⁰ Hizmetçilerin Odysseus’a seslendiği 28. Bölümde: “Koro kızları, gül yanaklı kızlar, sulu kikirikler, ele avuca sığmaz arsız veletler, oynak kızlar. On ikimiz birden. On iki ay gibi popo, on iki ısırılacak popo, yirmi dört kuş tüyü meme” betimlemeleriyle kadın bedenine vurgu yapılır.⁴¹ “Çekici Delikanlılar, Halk Şarkısı” bölümünde hizmetçiler, “Sevdiğimiz her erkekle yatarız, onları öpücüklerle boğarız” dizelerini haykırırlar. Penelope, kuzeni Helen’i betimlediği pasajlardan birinde ise açıkça: “Pürüzsüz memelerinden birini açıkta bırak[tığından]” bahseder.⁴² Penelope’nin kadın bedeninden ve cinsellikten söz etmesi, kadınlara bu konuda konuşma özgürlüğü tanınması eril dilin ve baskıcı yapının parçalanması açısından önem taşımaktadır. Bu, aynı zamanda, Hélène Cixous’un dilde Lacan’ın sembolik düzenini ve ikili karşıtlıkları yıkarak batı söyleminde dişilin temsil edilmesi düşüncesi ile de örtüşmektedir. Dişil yazı, kadın bedenini ve kadın cinselliğini yazmanın düşünceye giden bir yol olduğunu, erkek-merkezli düşüncenin temellerini sorgulamak olduğunu ve sessizleştirilen kadının bilinçdışında saklı kalan benliğini veya “öteki”ni açığa çıkarmasına yardımcı olduğunu göstermektedir. Atwood’un Penelope’si, sembolik düzenin ikili karşıtlıklarının ötesine geçerek eril dünyayı şekillendiren hiyerarşileri bozar, bilinçdışının güzelliğini keşfederek ve kendini de metne yerleştirerek duygularını açıkça yansıtır ve cinselliğine asla sansür uygulamaz.

Romanda kadın yazını ön plana çıkaran Atwood, sesini ve baştan çıkarıcılıklarını kullanarak Odysseus’un yolculuğuna mâni olmak isteyen - femme fatale olarak nitelendirilen- Circe ve Calypso gibi kadınlar ile ideal olarak betimlenen Penelope ve Eurycleia gibi kadınları da mit-yıkımına uğratmıştır. İffetli ve sadık Penelope, romanda hizmetçiler tarafından talipler ile ilişki yaşamakla suçlanmakta ve Ulu Tanrı Pan’ı doğurduğu anlatılmaktadır. Böyle iğrenç bir masala kimsenin inanmayacağını dile getirirse de Penelope arzularına engel olamadığını kabul eder: “İşte şimdi sevgili dadı, kıyamet kopacak/Arzularıma yenildiğim için beni lime lime doğrayacak”.⁴³ Atwood, Homeros’un destanındaki masum Penelope’yi bazı bölümlerde bir femme fatale’e dönüştürür. Camille Paglia’ya göre femme fatale “Medusa gibi bir anne ya da Apollonca çekiciliğinin ardına gizlenmiş frijit bir su perisi olarak karşımıza çıkabilir. Soğuk ulaşılamazlığıyla önce çağırır, sonra davetine geleni kendinden geçirir, sonunda da yok eder...

---

⁴⁰ M. Atwood, *age.*, s. 45-48.

⁴¹ M. Atwood, *age.*, s. 155.

⁴² M. Atwood, *age.*, s. 27.

⁴³ M. Atwood, *age.* s. 124.

ahlak dışı bir duygusuzluğu, kendi g¼c¼n¼ sınınamak için davet ettiği ve aldırıŐsızca g¼zlediđi baŐkalarının acıları karŐısında bir umursamazlığu vardır".⁴⁴ Paglia'nın s¼ylediđi gibi Penelope de zaman zaman karşımıza bir anne, sadık bir eş gibi çıkarken zaman zaman da arzularıyla ve yok edici ¼zellikleriyle çıkmaktadır. Bu durumu Kuşca ve Sivri Őyle yorumlamaktadır: "Bu kadın arketipi içinde hem Diyonizyak-kadını olamı hem de Apollonik-erkeksi olamı içerir. Bu kadınlar bir femme fatale olarak, kadın-erkek dikotomisinin kutuplarında değil b¼t¼nleyici noktasında yer alır ve kadının içindeki animus'a dikkat çeker"⁴⁵

Atwood, kadınların eŐlerine sadık, sessiz, kocalarının diğer kadınlarla iliŐkilerini kabullenen ve edilgen varlıklar olarak toplumda kabul g¼rmelerini yine dişil yazı aracılığuyla eleştirir. Zaman zaman idealize ettiği kadını, zaman zaman da arzularına engel olamayan ve etken bir kadın olarak yansıtır. Amacı, herkes tarafından bilinen bir mitin y¼celttiđi veya aşağıladığı değerleri ters y¼z etmektir. H¼l¼ne Cixous erkeklerin kadınların birbirlerinden nefret etmelerine sebep olduklarından s¼z eder: "Erkekler kadınlara karşı en b¼y¼k suçu iŐledi. Sinsice, Őiddetle, onları kadınlardan nefret etmeye, kendi d¼Őmanları olmalarına, muazzam g¼lerini kendilerine kendileri aleyhinde harekete geçirmelerine, erkek ile ilgili ihtiyaçlarının uygulayıcıları olmalarına neden olmuŐlardır."⁴⁶ Atwood'un eserinde de ataerki tarafından beslenen kadınlar arası nefret ve rekabet açık bir Şekilde ifade edilmektedir. Atwood, nefreti ve kıskanlığu gizleme gereğu duymamıŐtır ¼nk¼ ataerki d¼zene ayna tutarak d¼zen eleştirisi yapmayı amaçlamıştır.

Nefretin ilk defa bahsedildiği beŐinci b¼l¼mde (Zambak) Penelope ink¼r edilemez bilgeliğine rağmen, Helen'i kıskançlığının ve ona olan g¼vensizliđinin ¼stesinden gelememektedir. Oyle ki, onun bu davranıŐları ve hisleri oğlu Telemachus'u da içine alan ataerki d¼zen tarafından daha da kuvvetlenmektedir. Oğlu, annesinin bu takıntısını ve g¼vensizliđini fark ettiği vakit, annesinin Helen ile ilgili sorduğu sorulara kıŐkırtıcı cevaplar vermektedir: "IŐıldayan altın Aphrodite gibi... Ovl¼d¼đu kadar varmıŐ doğrusu, hatta daha fazlası!"⁴⁷ Bunları duyduktan sonra Penelope, histerik davranıŐlar sergiler: "Artık biraz *yaŐlanmış* olmalı," dedim elimden geldiğince sakın olmaya çalıŐarak. Helen altın Aphrodite kadar ıŐıl ıŐıldı ha!

⁴⁴ Camille Paglia; *Cinsel Kimlikler*, ev. Fikriye Demirci, Epos Yayınevi, Ankara, 2014, s. 28.

⁴⁵ M. Sivri - S. Kuşca, *age.*, s. 477.

⁴⁶ H¼l¼ne Cixous, "The Laugh of the Medusa", *Signs*, C. I, S. 4, 1976, s. 878.

⁴⁷ M. Atwood, *age.*, s. 111.

Olacak şey değildi!”⁴⁸ Penelope’nin Troya Savaşı’na ve Odysseus ile ayrılığına sebep olan Helen’e karşı güçlü bir düşmanlığı vardır ve bunu gizlemez: “Helen hiç cezalandırılmamıştı, şu kadarcık bile. Nedenini bilmek isterdim. Başkaları deniz yılanları tarafından boğazlanarak, fırtınalara savrulmuş, yılanlara dönüştürülerek ve oklarla vurularak ödemişlerdi... Sayısız insanın zarar görmesine ve acı çekmesine neden olduktan sonra en azından kırbaçlanacağını sanırdınız. Fakat olmadı. Umrumda olduğundan değil. Hiç umrumda olmadı.”⁴⁹ Atwood’un Penelope’yi gerçek düşünceleriyle konuşturmasının amacı, kadınlar arası düşmanlığı besleyen ataerkinin bunu kadınları erkeklerin kontrolünde tutmanın bir yolu olarak kullanmasını eleştirmektir.

Helen dışında Odysseus’un sütünesi Eurykleia ile Penelope arasında da zaman zaman nefret duygusu öne çıkmaktadır. Penelope, Eurykleia’yı başına en çok dert açan kadın olarak tanımlar: “Bana yapacak iş bırakmıyordu, kocama hizmet edemiyordum, ne zaman karılık görevimi yerine getirmeye kalkacak olsam, hemen yanımda biter, Odysseus böyle yapılmasından hoşlanmaz diyerek beni durdururdu.”⁵⁰ Belli konularda da kendince Penelope’yi görevleri konusunda uyarırdı: “Seni tombullaştırmamız gerek”, “o zaman Odysseus’a sevimli kocaman bir oğul verebilirsin! Senin görevin bu.”⁵¹ Bununla birlikte, Penelope Telemachus’u doğurduğunda Eurykleia kendisini Penelope’nin yerine koyarak annelik rolünü de üstlenir. Eurykleia, eril düzeni kabullenen ve bu düzenin gerekliliklerini yerine getirmek için kadının yapması gerekenleri Penelope’ye sürekli hatırlatan bir kadındır. Atwood, kadının kadın üzerinde ataerkil düzene uyma konusunda baskı uygulamasını eleştirmek için de alaycı bir dil kullanır. Erkeğin baskın olduğu bu düzende, kadınların da düzene ayak uydurarak hemcinslerine baskı yapmasını eleştirmek için kadınlar arasında çekişmeli diyaloglar kurar. Penelope’nin iyi ve sadık bir eş olarak saygınlığını ve özellikle de Odysseus’un itibarını ve ataerkil düzenin istikrarını korumak için Eurykleia’nın hizmetçilerle ilgili Penelope’ye söyledikleriyle hemcinslerini cezalandırdığı görülmektedir:

*“Hani odanda ha bire dokumakla ün salmıştın ya,
Onca saat yatakta iş başında olurdun ya aslında!
Boynunu vurmaya yeter bunlar, artar da!*

...

⁴⁸ M. Atwood, *age.*, s. 111.

⁴⁹ M. Atwood, *age.*, s. 28.

⁵⁰ M. Atwood, *age.*, s. 57.

⁵¹ M. Atwood, *age.*, s. 57.

*On ikisi, hanımım, sana yardım edenler,
...
Attığın her uygunsuz adımdan haberdar onlar –
...
Sustururuz onları göndererek Hades'e –
Pisliğe bulaşmış kötü kadınları sallandırır ipte!”⁵²*

Showalter'ın deyimiyle: “Kadın kahraman, ataerkil tiranlık adına birbirlerini kontrol eden, kadın dayanışmasının olmadığı bir dünyada büyür. Bu dünyada, kadınlar arasında tek tük görülen kız kardeşlik ve nezaket vardır (...) bütünüyle bakıldığında, bu kadınlar, isteseler bile, birbirlerine yardım etmek için çaresizdirler”⁵³ Atwood, Penelope ve diğer kadınlar aracılığıyla kadınlar arasında var[mış] gibi görünen kızkardeşliği eleştirirken aynı zamanda, kadınların ataerkil baskı altında bazen birbirlerini nasıl zor durumlara soktuklarını açıkça göstermek istemiştir.

Sonuç

Alicia Ostriker, revizyonist yazınların hem var olan yapıyı bozma hem de bir yaratma olduğunu belirtir. Ona göre, yazarlar: “Önceki ‘miti’ veya ‘öyküyü’ yapısöküme uğrattırırken aynı anda kendisini dışarda bırakan değil kapsayan yeni bir tane kurgularlar”.⁵⁴ Bunu yaparken de odak noktası yüzyıllardır ataerkil toplumda baskılanan veya kaybolan sesleri yeniden kazanmaktır. Feminist revizyonist mit-yazımı, kültürün inşasını doğası gereği siyasallaştırılmış bir eylem olarak görme niyetiyle Batı edebî kanonunu yeniden düzenlemeyi amaçlayan bir stratejidir. “When We Dead Awaken: Writing as Revisionism” adlı makalesinde Adrienne Rich metni yeniden gözden geçirerek değiştirmenin (re-vision) eski metne geriye dönüp yepyeni bir gözle ve eleştirel bir perspektiften bakma eylemi, bir hayatta kalma veya varlığını sürdürme eylemi olduğunu ifade eder.⁵⁵

Bu çalışmada, Derrida'nın Batı dünyasının fallus-merkezli düşüncesini yapısöküme uğratan fikirleri takip edilerek Margaret Atwood'un 2005'te yayınlanan *Penelope* adlı eserinin dışıl yazı okuması yapılmıştır. Derrida'yı takiben Cixous, simgesel düzenin fallus-merkezli yapısını ve ikili karşıtlıkları yapısöküme uğratarak dışıl yazı pratiğini geliştirmiştir. Kadını

⁵² M. Atwood, *age.*, s. 124-26.

⁵³ Elaine Showalter, *A Literature of Their Own: British Women Writers*, Virago, London, 2012, s. 96.

⁵⁴ Alicia Ostriker, *Stealing the Language: The Emergence of Women's Poetry in America*, Women's Press, 1987, s. 212.

⁵⁵ Adrienne Rich, “When We Dead Awaken: Writing as Re-Vision”, *College English*, C. XXXIV, S. 1, 1972, s. 18-33.

bir nesne pozisyonundan çıkararak özne konumuna getirmek için uğraşır. Atwood'un *Penelope*'sinde Cixous'un kadınlara seslenişine bir cevap buluruz. Toplumun kendisine atfettiği sadakat, masumiyet, eksiklik gibi erkek egemen formların içine hapsedilmiş olan kadın, kozasından çıkarak kendi sesini, kendi kimliğini yaratarak var olmalıdır. Bu sebeple, Atwood, Homeros'un anlatısını bozarak Penelope'ye ve on iki hizmetçisine kadın kimliğiyle kendi hikâyelerini, kendi bakış açılarıyla yeniden anlatma imkânı verir. Homeros'un yarattığı Odysseus imgesini ve Penelope imgesini yapısöküme uğratarak hikâyenin bilinmeyen kısımlarının okunmasını sağlar. Atwood, romanında, Homeros'un otoritesini reddetmekle kalmaz, aynı zamanda şimdiye kadar susturulmuş ve baskılanmış karakterler olan hizmetçilerin ve Penelope'nin anlatılarını sunarak destanın yanı sıra kahramanı tarafından da şekillendirilen ataerkil düzeni ve söylemi ortadan kaldırır.⁵⁶

Atwood, yeniden yazdığı Penelope mitinde destanın eril dilinden uzaklaşarak kadın dili ve yazını yaratmayı başarmıştır. Penelope destanda hiçbir zaman anlatılmayan özel hayatını, kadın bedenini, Odysseus ile sevişmelerini, kadın olarak hissettiklerini romanda açıkça anlatmıştır. Atwood'un kadına ses vermesi ve kadın bedenini yazması, kadının cinsellikle ilgili duygu ve düşüncelerini açıkça dile getirmesi ve eril dünyaya kadın dili ve yazınının hâkimiyetini göstermesi açısından önemlidir. Bedeninden, özgürlükten, kadınlığından, kendi söyleminden yoksun bırakılan kadın, Atwood tarafından uyuduğu uykudan uyandırılarak tarih sahnesine çıkartılmıştır.

KAYNAKÇA

- Akgün, Buket, "The Penelopiad: Dislodging the Myth of Penelope as the Archetype of Faithful and Patient Wife". *4th International IDEA "Studies in English" Conference Proceedings*, Celal Bayar University, Manisa 2010, s. 36-42.
- Akgün, Buket, "Spinning a Thread of One's Own from Homer to Atwood", *Brill's Companion to Prequels, Sequels, and Retellings of Classical Epic*, Ed. Robert Simms, Brill, Leiden; Boston, 2018, s. 206-223.
- Atwood, Margaret, *The Penelopiad*, Canongate Books, Edinburg, London, 2005.
- Atwood, Margaret, *Penelope*, Çev. Dilek Şendil, Alfa Yayınları, İstanbul, 2017.
- Barthes, Roland, *The Pleasure of the Text*, Çev. Richard Miller, Hill and Wang, New York, 1975.

---

⁵⁶ B. Akgün. *age.*, s. 221.

- Cixous, H el ene, "The Laugh of the Medusa". *Signs*, C. I, S. 4, 1976, s. 875-893.
- Cixous, H el ene, "Medusa'nın Kahkahası",  ev. Senem Timuroğlu Bozkurt, *Yeni yazı*, S. 11, 2011, s. 151-153.
- Derrida, Jacques, *Gramatoloji*,  ev. İ. Birkan, Bilgesu Yayıncılık, İstanbul, 2014.
- Grosz, Elizabeth, *Sexual Subversions: Three French Feminists*, Allen & Unwin, Sydney, 1989.
- Humm, Maggie, *Feminist Edebiyat Eleştirisi*, Düz. G. Bakay, Say Yayınları, İstanbul, 2002.
- Mutman, Mahmut - Yeğenoğlu, Meyda, "Sosyal Bilimlerde ve Toplumda Postmodernizm", *Birikim Dergisi*, S. 33, 1992, s. 43-58.
- Ostriker, Alicia, *Stealing the Language: The Emergence of Women's Poetry in America*, Women's Press, 1987.
- Paglia, Camille, *Cinsel Kimlikler*,  ev. Fikriye Demirci, Epos Yayınevi, Ankara, 2014.
- Poovey, Mary, "Feminism and Deconstruction", *Feminist Studies*, C. XIV, S. 1, 1998, s. 51-65.
- Rich, Adrienne, "When We Dead Awaken: Writing as Re-Vision", *College English*, C. XXXIV, S. 1, 1972, s. 18-33.
- Sivri, Medine - Kuşca, Sibel, "Marguerita Yourcenar'ın 'Ateşler'i ve Margaret Atwood'un 'Penelopia'sında Mit Yıkımı ve Kadın-Erkek Dikotomisi". *Vth International Comparative Literature Conference in Turkey, Yerel Bağlamlar K resel Yakınlıklar*, Mersin Üniversitesi Yayınları, Mersin, 2014, s. 470-480.
- Showalter, Elaine, *A Literature of Their Own: British Women Writers*, Virago, London, 2012.
- Suzuki, Mihoko, "Rewriting the Odyssey in the Twenty-First Century: Mary Zimmerman's Odyssey and Margaret Atwood's Penelopiad", *College Literature*, C. XXXIV, S. 2, 2007, s. 263-278.
- Yurttaş, Hatice, "Reading The Penelopiad through Irigaray: Rewriting Female Subjectivity", *Edebiyat Fakültesi Dergisi*, C. XXXIV, S. 1, 2017, s. 205-217.

